

knap en Fjerdedel (1,400,000) i Mellemstaterne, men næsten $4\frac{3}{4}$ Mill. (4,730,000) i Planterstaterne. Tilvæksten i de sydlige Mellemstater var i Tidsrummet fra 1860 til 1880 kun lidt over en Fjerdedel, men i Planterstaterne næsten en Halvdel; eller med andre Ord i den første Gruppe overfløjes Negerne stedse mere af den hvide Befolkning, men i den sidste holde de Skridt med den. I enkelte af disse Stater udgjøre de endog den større Halvdel af Indbyggerne, nemlig i Louisiana, Mississippi og Syd-Carolina, ja i den sidstnævnte over tre Femtedele.

Af *Kinesere* er der kun lidt over 100,000 i de forenede Stater (106,000), hvilket er en Tilvæxt med 43,000 imod 1870 og 70,000 imod 1860. Kun nogle faa Tusende bo udenfor Stillehavs-Staterne og de tilgrænsende Territorier, og næsten tre Fjerdedele af dem alle ere samlede i California. Frygten for Unionens Oversvømmelse ved en mongolsk Indvandrerstrøm har saaledes vist sig urimelig, i det mindste for den nærmeste Tid. I en aldeles lignende Overdrivelse har man gjort sig skyldig med Hensyn til *Mormonerne*: thi medens de jævnlig fremstilles som havende en forbausende Tilvæxt, er hele deres Tal efter al Rimelighed kun 130,000. Utah har knap 150,000 Indbyggere, hvoraf ikke alle ere Mormoner, og uden for dette Territorium er deres Tal kun meget ringe.

Endnu et vigtigt statistisk Forhold bør særlig omtales, nemlig *Folkemængden i de store Byer*; thi her

fremtræder en aldeles mærkværdig Stigning. Medens Boston, New-York og Philadelphia 1790 kun havde 30—40,000 Indb., og medens Chicago og St. Louis 1830 kun vare usle Flækker, hvad San-Francisco endnu var 1848, har Nordamerika nu 20 Byer med over 100,000 Indbyggere, deraf New-York med 1,200,000, Philadelphia med 850,000, 2, Brooklyn og Chicago, med over $\frac{1}{2}$ Mill., 3, Boston, Baltimore og St. Louis, med over 300,000 og 3 andre, Cincinnati, New-Orleans og San Francisco med over 200,000. New-York har altsaa overfløjet baade Berlin og Wien, og tillægges Brooklyn og et Par andre Nabobyer, som i Virkeligheden kun ere dens Forstæder, naar den ogsaa over Paris og staar kun tilbage for Gammel-Englands Hovedstad London. 1870 havde de 14 Byer med 100,000 Indb. tilsammen en Folkemængde af 4,100,000 (imod 3 Mill. i Aaret 1860); men sammenlægges Indbyggertallene for de 20 største Byer, som nu have over 100,000 Indb., naar man op imod 6,250,000, og føjes dertil end videre de 950,000, som bo i de 15 Byer paa 50,000 Indb., faar man i de 35 store Byer en samlet Befolkning af over 7 Mill. Dette er henved en Syvendedel af hele Unionens Folkemængde, og svarer omtrent til Forholdet i Frankrig, Belgien og Holland, medens de andre Lande i Europa — England selvfølgelig fraregnet — staar tilbage for Nordamerika i denne Sammenligning.

Om de ubeboede Strækninger paa Island,

af Th. Thoroddsen, Højskolelærer paa Mødruvellir.

Naar man gennemgaar de Undersøgelser, der i Aarenes Løb ere gjorte over de ubeboede Landstrækninger paa Island, som indtage et meget stort Rum, ser man ret, hvor lidet kjendte disse Strækninger ere og hvor sjældne og resultatløse de Forsøg have været, som have haft til Maal at sprede Lys over disse Egne. Vore Forfædre gave sig kun lidt af med slige Undersøgelser og i deres skriftlige Optegnelser, som ere saa indholdsrige i mangen anden Retning, nævnes kun i ny og næ enkelte Navne paa øde Landstrækninger, hvortil der knytter sig Fortællingen om en eller anden Tildragelse, som har fundet Sted dér; men en nærmere Skildring af Lokalteten træffer man ikke. Enkelte Optegnelser findes dog om, hvem der først har befaret de mest kjendte Fjæld-

veje, der gaa over de øde og ubeboede Egne mellem Bygderne. Saaledes omtaler Landnáma*), at *Gnùpa-Bárðr* var den første, der gik over *Vonarskarð*. „Bárðr landede med sit Skib i Mundingen af Skjalfandafljót og tog Land i Bárðardal; han boede en Stund paa Lundabrekka; han lagde Mærke til, at Vejrliget var mildere, naar Vinden stod fra Oplandet end fra Havet, og drog heraf den Slutning, at der syd for Hederne var bedre Egne; og sendte derfor i Marts Maaned sine Sønner sønder paa, de fandt da her allerede Padderokker og andre Planter. Næste Foraar lavede han ligesaa mange Kjælker, som han havde Lastdyr og drog bort med Foderforraad og

*) I. Kap. III.

Ejendele over Vonarskard ad den Vej, der siden kaldes Bárðargata; han tog siden Fljótshverfi i Eje og boede paa Gnúpar“. Bárðs Vej har gaaet omtrent langs med Skjálfandaflljót, over Vonarskarð, syd langs med Skaptárjöklen og rimeligvis ned langs med Hverfifloden til Fljótshverfi. Dette er sket tidlig i Landnamsperioden og rimeligvis før Aaret 900. Saa vidt vi vide, findes der ingen Steder omtalt, at nogen senere helt har gaaet ad denne Vej.

I Landnáma findes ogsaa senere omtalt, hvorledes *Kjalvegur* fandtes. En Mand ved Navn *Hrosskell*, der havde taget Svartárdalen i Eje og boede paa Ýrarfell, sendte en Gang en af sine Trælle, Hrærek op igjennem Mælifellsdalen for at søge Land, syd mellem Fjældene. Han kom til en Fjældkløft, der ligger syd for Mælifellsdal, og som nu kaldes Hræreksgil, og vendte her fra hjem igjen. Da *Vekell hamramni*, som boede paa Mælifell, fik at høre om Hræreks Rejse, gik ogsaa han kort efter syd mellem Fjældene for at undersøge Egnen dér; han fandt de Høje, som nu hedde Vekelhøje og vendte siden hjem ad. Da dette rygtedes, sendte *Eiríkr paa Goddalar* sin Træl *Raunguðr* syd paa Fjældene for at afsøge Egnene her; han kom til Blöndukvísl og gik op langs den Aa, der løber langs den vestlige Vínverjadal og vest i Lavamarken mellem Reykjavöll og Kjølén; her fandt han Menneskespor, som kom syd fra. Efter at have bygget en Stendysse, som nu kaldes Raungardylssen, vendte han tilbage; af Eiríkr fik han sin Frihed til Løn for denne sin Opdagelsesrejse. Fra denne Tid drog man Kjalarvej mellem Sydlandinge- og Nordlandingefferding. Nogen Tid senere rejste *Þórir Duenab* og *Órn* syd Kjalarvejen og væddede 100 Mark Sølv om, hvem der blev den hurtigste; *Órn* tabte Væddemaalet, og han blev saa ærgerlig herover, at han drog op under Fjældet, som senere kaldtes *Arnarsfell* og tog sig her selv af Dage. Om *Þorgeir hvínverski* siges, at han boede en Vinter i *Hvínverjadal*. — Senere, især paa Sturlungatiden blev Kjalarvejen ofte berejst. I Sturlungasaga findes det omtalt, at *Oddr Þórarínson* og *Þórir tottr* ved Aaret 1255 paa den 5te Juledag med et Følge af 30 Mand drog over Kjølén nord paa. Under Vejs overfaldt dem et Uvejr, saa at de med Nød og Neppe endelig naaede Hvínverjadal, hvor de overnattede; her har rimeligvis ved den Tid været et Herberge (sæluhús)*. — Om Biskop *Arni Ólafsson* († 1430) siges, at han paa én Dag red nord over Kjølén ved Vintertid i let Frostvejr fra *Skálholt* til *Hólar* i *Hjaltadal*; om Morgenen overværede han Ottesangen paa Skálholt, men kom til *Hólar*, da der blev

*) Sturlungasaga (Oxford. Udg.) VII. Kap. 274.

ringet til „Salve regina“). Men efter Aaret 1780, da nogle Folk fra *Reynistad* vare omkomne paa Kjalarvejen, hørte man for en Del op at fare denne Vej. — I gamle Dage rejste man ogsaa ofte over „*Stórisandur*“; over den drog *Þorbjörn øngull*, der dræbte *Grellir*. Efter en Altingsbeslutning, der blev tagen hen imod Slutningen af det 18de Aarhundrede, maatte Folk i Tiden fra 14de September til 14de Maj hverken rejse over Kjølén eller Stórisand.

Det bliver ofte omtalt, at man i ældre Tider har draget over *Sprengisandur*; men heller ikke af denne findes der nogen Beskrivelse, og jeg mindes ikke, at der nogen Steds siges, hvem der først har gaaet denne Vej.

Adskillige Fjældbygder fra Oldtiden ere nu ubeboede paa Grund af Vinterkulde og strænge Tider; jeg skal her nævne nogle enkelte. *Ulfr*, en Søn af *Grímur hálleyski* tog Land mellem *Hvítá* og *Súðurjökklar* og festede Bo i *Geitland***); her findes ingen Bygd mere. *Þórsmerk****), nord fra *Mýrdalsjökul* var i Landnamsperioden tilbygget og flere Gaarde findes her omtalte. Der siges, at denne Bygd er gaaet til Grunde i det 14de Aarhundrede, efter nogles Udsagn ved Vulkanudbrud †). *Tólfahringur*-Bygd nord for *Skaptártungur* skal være gaaet til Grunde i det 13de eller 14de Aarhundrede; Bygden vest for *Brú* i *Jökuldal* er nu ogsaa nedlagt og saaledes flere Steder. Desuden ere flere Herreder paa Sydlandet langs Kysten blevne lagte øde ved Vulkanudbrud og Laviner (jökulhlaup), saaledes *Þjórsárdalen* ved Udbrud af Vulkanen Raudukambar 1343, *Dynskógahverfi*, *Nautadalir*, *Lágeyjarhverfi* og mange enkelte Gaarde ødtes ved „*Köttuhlaup*.“ Bygden omkring *Skjaldbreid* siges at være gaaet til Grunde i det 14de Aarhundrede, og ved Lavinerne fra *Óræfajökul* i Midten af det 14de Aarhundrede ødelagdes *Ingólfshöfðalhverfi*, *Líttahjerud* og tre Kirkesteder.

I Oldtiden fandtes en Vej fra *Jökuldalen* over *Mödrudalsheiði* og *Jökulsá á fjöllum*, langs *Herðubreið* over *Ódádahraun* til *Kiðagil* ved *Sprengisand* ††). Denne Vej rejste Skálholtsbisperne ofte paa deres Visitasrejser til Østfjordene, endogsaa ind i det 17de Aarhundrede. Ad samme Vej drog Bisp *Óddur Einarsson*, den Gang han traf paa „Udliggere“ i *Ódádahraun*. Efter hvad der siges, var Sysselmand *Þjarni Oddsson* den sidste, der drog denne Vej, og dette skete i Aaret 1736 †††). Rime-

*) Espolins Aarboeg II. S. 14.

**) Landnáma I. Kap. 21.

***) Landnáma V. Kap. 2 og 3.

†) Eggert Ólafssons Rejse gjennem Island. S. 765.

††) Hrafnkelssaga. Kap. 3.

†††) Espolins Aarboeger V. S. 133, — Islandske Folkesagn II. S. 252.

ligvis er denne Vej bleven nedlagt, fordi Vadestedet over *Jökulsaaen* i *Axarfjorden* har forandret sig. Amtmand *Stefán Þórarinnsson* udsendte Bonden *Bjarni* fra Gaarden *Drablastað* i *Fnjorskadal* for at opsøge denne Vej, og han fandt Levninger hist og her af gamle Stendysser. *Pjetur*, en Søn af Lægen *Brynjúlfur Pjetursson* rejste i Aaret 1794 fra *Brú* i *Jökuldal* til *þorláksmýrar*, vest over *Kverká*, *Jökulsá á fjöllum*, nord for *Skjaldbreið*, over *Skjálfundafljót* til *Kiðagil*; han har altsaa rejst langt sydligere end dér, hvor den tidligere Vej laa*). Det berettes ogsaa, at en Vej har gaaet fra *Fljótsdalen* syd over *Jökellavningerne* paa *Vatnajökul*, langs med *Snæfell* til *Hálsatindar**)*, oven for *Kálfafelt* i *Hornafjord*; den Gang skal der ved *Hálsaskær* have været en anelig Fiskeplads, hvorhen Folk søgte saa vel fra Nord- som Østlandet. Samferdselen ad denne Vej stansede allerede i Midten af det 16de Aarhundrede; endnu skal der dog kunne ses Vejrester langs med *Hálsatindar***)*. I Foraaret 1793 rejste 3 Mænd ud fra *Hornafjorden* for at opsøge denne Vej; da de næsten vare komne nord over *Jökelen*, vendte de dog tilbage; men de fortalte, at de havde sét et Fjæld, frit for Sne og ved dets nordlige Side en dyb, græsrig Dal†). I Aaret 1850 den 8de Oktober sendte Præsten *Þorsteinn Einarsson* 4 Folk ud, for at undersøge Fjældene nord for *Kálfafelsstað*, hans Præstegaard. De gik ind over *Breiðamerkurjökul*, indtil syd for *Vedúrardalfjældene*, indtil de stødte paa Munden af en stor Dal paa *Jökulens* nordlige Side; den vendte i Øst-Nordvest, og var baade lang og bred, med Klippepartier til begge Sider, dækkede med et frodigt Mostæppe. Paa Bunden af Dalen saas Rester af en Lavine, der var kommen ind fra dens Munding mod Syd, som den aldeles lukkede for. Fra Dalens nordlige Side udgik Højde- og Fjælddrag. Men Dagen var kun kort, de vare derfor ikke i Stand til nærmere at undersøge Dalen og vendte hjemad igjen; før Mørket faldt paa kom de ned til Præstegaarden. Da der var falden en Del Sne, var deres Undersøgelse maaske ikke aldeles paalidelig ††).

Et mundtligt Sagn véd at berette om en Vej, der har gaaet fra *Skaptafell* over *Vatnajökul* nord paa *Möðrudalsöræfi*. I det 18de Aarhundrede undersøgte Bonden *Sigurður* fra Gaarden *Svínafell* i *Öræfum* *Jök-*

lerne nord for denne Gaard. I Eftermiddagsstunden kom han og hans Følgesvende op paa selve *Jöklen* og kunde overse Landet nord for denne; en Sænkning lagde de Mærke til gik langs med *Jökulens* nordlige Rand, men ude i Synskredsen saas kun øde Strækninger og mørke Fjælde; de traf ingen Steder paa Dale eller øde Strækninger paa selve *Jökulladen**).

Den første Undersøgelsesrejse, der er bleven foretaget for at skaffe nærmere Oplysninger om *Ódáðahraun* og *Vatnajökul*, er *Björn Gunnlaugssons*, der falder i Aaret 1839. Efter *Gnúpa-Bárd* var han den første, der gik over *Vonarskarð*; i Følge med ham var *Sigurður Gunnarsson*, senere Provst paa *Hallormsstað*, der bedst af alle i den senere Tid har kjendt Islands øde Landstrækninger**). Udslaget af *Gunnlaugssons* Undersøgelser var, at man dog fik en Idé om de geografiske Forhold her, der hidtil næsten vare ukjendte; og skjønt hans Kaart over disse ubeboede Egne af Landet for en Del er usjagtigt eller fejlagtigt, kan man ikke bebrejde ham dette; thi naar man rejser hurtig igjennem øde uvejbare Egne i Uvejir og Kulde, kan der ikke ventes, at alle ens Optegnelser blive aldeles nøjagtige. *Björn Gunnlaugsson* omtaler ogsaa i sin Bog „De mensura et delineatione Islandiæ“ de mange Vanskeligheder, der ere forbundne med Kaartlægningen af ubebyggede Egne og tilstaa, at han derfor har lagt Hovedvægten paa selve Bygdernes rigtige Opmaaling. Islandskaartet er en Ære for Landet og Udlændinger, der forstaa sig paa Kaart, beundre det. Enhver, som kjender noget til Opmaalingsarbejder, maa ogsaa indrømme, at det var et kæmpestort Værk, som *Gunnlaugsson* her fuldbrogt og sjældent træffer man paa Mænd, der have Vilje og Udholdenhed til at udføre noget lignende. *Gunnlaugsson* havde desuden kun saa faa Pengemidler til sin Raadighed, at det næsten er utænkeligt, at han har kunnet faa saa meget udrettet, som Tilfældet her er, selv om man tager fuldt Hensyn til, at Omkostningerne til en slig Rejse, den Gang han foretog den, vare meget mindre end i vore Tider. Og Regeringen vilde dog ikke give Penge til, at han kunde tilendebringe sine Opmaalinger af Landets nordøstlige Egne, saa at han her nødtes til at holde op ved et halvgjort Arbejde. Naar danske Naturgravskere have været sendte op til Island, har der sjældent været noget i Vejen for, at tilstaa dem rigelige Rejsepenge.

I Sommeren 1840 rejste *Schythe* og *Sigurður Gunnarsson* *Vatna-Jökulsvéjen*. Under Vejs overfaldt dem

*) *Sveinn Pálsson*: „De islandske Isbjærge“ et Manuskript findes i det store kgl. Bibliothek. Ny kgl. Saml. fol. Nr. 1094 b § 2.

**) *Lýsing Kálfafelsstaðarsóknar* 1855 i det isl. lit. Selskabs Fje.

***) *Sv. Pálsson*.

†) *Sv. Pálsson*.

††) *Lýsing Kálfafelsstaðarsóknar*.

*) *Sigurður Gunnarsson*. Um útilegubjúfar. Nordanfari. IV. 1865. S. 39.

**) *Th. Thoroddsen*. (Geogr. Tidskr. 4de Bd. 1830. S. 81

Uvejr med Sne og Slud, og de slap kun med Nød og Næppe ned i Bygd. Af deres Rejse kan man se, at Vatnajökulsvejen kan være slem nok selv ved Sommertid; dette er ogsaa naturligt, thi den ligger 3000 Fod over Havfladen og gaar gennem Landets mest uvejbare og øde Egne*). Schythe var en dygtig Naturgranser og har skrevet bedre og rettere end nogen anden om Islands geologiske Forhold.

Som bekjendt, fandt der stærke Vulkanudbrud Sted i *Mývatnsöræfi* og *Dyngjufjældene* i Aaret 1875, og de gjorde megen Skade paa Østerlandet. Disse Udbrud førte paa den anden Side til, at der blev kastet et, om end sparsomt Lys ind over disse ubeboede og øde Landstrækninger. Den 15de Februar 1875 bleve 4 Mænd udsendte fra *Mývatnsegnen* til Dyngjufjældene, for her at anstille Undersøgelse angaaende Vulkanudbruddet**). Kort efter blev en Mand udsendt af Bladet „Nordlingr“ Redaktør til Vulkanen *Askja*; han gjorde her nogle Undersøgelser, som han senere beskrev aldeles fortrinlig, især naar man tænker paa, at det var en Bonde, der ikke forstod sig paa Landmaaling eller Naturvidenskab. Næste Sommer blev Prof. *Johnstrup* af den danske Regering sendt op til disse Egne for at undersøge Vulkanerne. Rigsdagen gav hertil 1000 Kr. og Udslaget af hans Undersøgelser var ikke ringe; Vulkanerne i *Mývatnsöræfi* og i Dyngjufjældene bleve opmaalte og Kaart af dem optagne. Der spredtes ogsaa ved Johnstrups Undersøgelse et nyt Lys over Islands geologiske Forhold; adskillige Bjærges Højde blev bestemt, og Højdeforholdene fra Vatnajökul, over Ódádahraun helt op til Islands nordlige Kyst opklarede. Gunnlaugsons Kart over *Askja* var en Del unøjagtigt, i det han, medens han opholdt sig her, blev overfaldet af Snetykning og for wild. Johnstrup opmaalte vel selv *Askja*, men alligevel er dette Fjældparti endnu meget ukjendt. Han opmaalte ogsaa *Leirhnjúks* Lavamarker, som dannedes i Aarene 1723—30 og tegnede et Kaart over dem, ligesom ogsaa over Svovlminerne og Brunkulslagene paa *Tjörnæs*; alt dette har stor Vigtighed for Islands Geologi. Undersøgelserne over Dyngjufjældene og *Mývatnsöræfi* bleve kort efter udgivne i Trykken; men de andre Undersøgelser ere des værre endnu ikke blevne forelagte Offenheden, og det var ønskeligt, om dette snart maatte ske. Dette er den eneste Undersøgelse af Islands ubeboede, øde Landstrækninger i den senere Tid, der har haft nogen videnskabelig Betydning, da Johnstrup ikke alene var i Besiddelse

af de nødvendige videnskabelige Forudsætninger til at foretage en slig Rejse, men ogsaa var rigelig forsynet med Instrumenter.

I Avgust 1880 foretog nogle Folk fra *Mývatnsbygden* og *Bárðardal* en Undersøgelse af Ódádahraun, og ved deres Undersøgelse har man faaet en langt klarere Forestilling om Egnene langs Vatnajökul end tidligere; men hvad der især kan have Betydning for Eftertiden er, at de her fandt adskillige græsbevoxede Lier. Af deres Rejsebeskrivelse*) fremgaar tydelig, hvor Islandskaartet i denne Egn er mangelfuldt og hvor meget der er at undersøge.

Kort efter rejste Lægen *Þorvaldur Kerúlfr****) og syv andre op til *Snaefell*; han oplyste, at det Fjælddrag, der herfra paa Islandskaartet skal naa til Vatnajökul, slet ikke findes. Ogsaa paa mange andre Steder end i Ódádahraun findes der ukjendte Egne. Fjældene syd for og i Omegnen af *Tungnafellsjökul* kjendes kun af Navn; det samme gjælder *Nýjídalur****), skjønt der er bleven skrevet en Del om den. Hofsjökul er helt ukjendt og ligeledes Landstrækningerne i dens Omegn saa vel som *Langjökul*. Om *Þórisdal*, hvor *Grettir* opholdt sig, vidste man intet, indtil to Præster, *Helgi Grímsson* og *Björn Stefánsson*, rejste derhen i Aaret 1664; men da de paa Grund af Klippemasserne og Jökelmasserne, der findes her, ikke kunde stige ned i Dalen, var Udslaget ikke stort. 1835 besøgte Gunnlaugsson Dalen og opmaalte den. I de ubeboede Egne i dens Omegn findes der mangt og meget seværdigt, store Floder, Laviner, varme Kilder, Lavamarker og Vulkaner. Af Svein Pálssons Skrifter, der vel endnu kun findes i Manuskript, er *Mýrdalsjökul* lidt bedre kjendt. Ogsaa Vulkanen *Kalla* trænger til en nærmere Undersøgelse. 1756 søgte Eggert Ólafsson og Bjarni Pálsson at bestige den, men forgjæves paa Grund af Uvejr†); Præsten *Jón Austmann* besøgte 1823 og *Watts* 1874 *Köttuggjá*, men derfor kjender man den lige saa lidt som tidligere ††). Landstrækningen fra Vonarskarð og til *Skaptárunga* og *Sída* helt vester paa til Skaptárjökul er aldeles ikke undersøgt og er den mest ukjendte Del af hele Island. Her udspringe de tre store Floder *Tungnaá*, *Skaptá* og *Hverfisfjót*; men om deres Kilder vides intet. Fra disse Landstrækninger vædede Skaptárlavamarkerne frem 1783, de mest storartede og udstrakte Lavamarker, der kjendes paa den vide Jord ved et Vulkanudbrud; men deres Udspring kjendes aldeles ikke.

*) Nordanfari. XIV. S. 26.

**) Nordlingur. Vte Aarg.

***) Nordlingur. Vte Aarg.

†) Eggert Ólafsson. Rejse gennem Island. II. S. 768—70.

††) Watts. Snjóland or Iceland, its jökuls and fjalls. London. 1875. S. 93—96.

*) V. Petersen. To Rejser i det indre Island. Geogr. Tidsskr. 1ste Bind. 1877. S. 129.

**) Nordanfari. XIV. S. 26.

Heraf fremgaar det, hvor lidt Islands mange ubeboede og øde Landstrækninger ere kjendte; ingen sammenhængende Beskrivelse af dem findes, undtagen hvad Sigurður Gunnarsson har skrevet i Nordanfari 1876. Vejrlaget paa Højlandet er ukjendt og Højderne ere ikke maalte, Flodernes Udspring, Vulkanerne, Lavamarkerne og Jøklerne ere næsten helt ukjendte; thi skjønt en enkelt, som ikke forstaaer sig paa Landmaaling og intet kjender til Geologi, berejser

disse Egne i ny og næ, er det kun til liden Gavn for Videnskaben. Paa Island have saa mange vulkanske Kræfter virket i Fællesskab, og det vilde derfor have den største Betydning for Forstaaelsen af Jordens hele Historie og Tilblivelse, hvis Landet blev nøjagtig undersøgt. Det ligger ingen nærmere end os Islendinger at give Videnskaben den Skærv, som vort Lands Undersøgelse kan yde.

Det internationale afrikanske Selskabs Virksomhed i Vestafrika,

efter et Foredrag af **O. Irminger**, Kaptajn i Flaaden.

I Aaret 1876 stiftedes, som bekjendt, under Kongen af Belgiens Avspicier det internationale afrikanske Selskab, hvis Maal er videnskabelig at undersøge Afrikas ukjendte Indre og at aabne det for Omverdenen samt af al Magt søge at virke for Udryddelsen af Afrikas Landplage, Slavehandelen, og den dermed forbundne forferdelige Menneskejagt. Vi have i dette Tidskrifts 4de Bind for 1880 (Side 86) i en kort Artikel haft Lejlighed til særlig at omtale den Virksomhed, som Selskabet udfolder i den østlige Del af Mellemafrika, og vi ville nu, efter at Selskabets Foretagender i det vestlige Afrika i den senere Tid ere blevne noget nærmere kjendte, i det følgende gjøre Rede for disse.

I Begyndelsen af Aaret 1879 satte Kongen af Belgien Stanley i Spidsen for en af det internationale afrikanske Selskabs Expeditioner, og i Marts Maaned samme Aar kom den berømte Afrikarejsende til Sansibar, som han dog atter forlod efter et kort Ophold, under hvilket han med et lille Dampskib undersøgte et Par mindre Floder paa Sansibarkysten. Over Stanleys Rejse hvilede der i Begyndelsen et vist hemmelighedsfuldt Slør, og under et fingeret Navn rejste han ad Sueskanalen til Kongofloden. Under Vejs blev han i Sierra Leone tagen for Slavehandler, hvorfor han maatte navngive sig, og i Løbet af Avgust Maaned naaede han Kongoflodens Munding, hvor et belgisk Dampskib ventede ham med Personel og Materiel til en storartet Expedition, som han skulde lede paa den Flod, hvortil hans Navn for bestandig vil være knyttet.

Forinden vi gaa videre, ville vi i grove Træk omtale Kongoflodens vestlige Vandfaldsegne, hvor Stanley for Øjeblikket er sysselsat med et overmaade vanskeligt Foretagende. Under den ni Maaned lange, paa

Æventyr og Gjenvordigheder saa rige Kongofart var det 1876—77 lykkedes Stanley at gjøre den navnkundige Opdagelse af Kongoflodens Løb, en Opdagelse, der bragte den des værre for tidlig afdøde tyske Geograf Dr. Petermann til at kalde Stanley „Afrikas Bismarck“; „thi“, skriver Petermann, „ligesom Bismarck forenede de tyske Stater til et stort og mægtigt Rige, saaledes har Stanley forbundet den afrikanske Forsknings adskilte Dele og bragt tusendaarige, ihærdige Bestræbelser til en vis Afslutning“. Stanley opdagede, at Kongofloden slog en næsten to hundrede danske Mile lang, sejlbar Bugt, der strakte sig nord for Ækvator, ligesom han ogsaa fulgte Flodens Løb, dels over Land og dels til til Søs, igjennem de saakaldte Vandfaldsegne, hvor Floden fra den afrikanske Højslette baner sig Vej til det flade Kystland.

Naar man kommer øst fra, begynder Flodens vestlige Vandfaldsegne — omtrent under Ækvator findes nemlig ogsaa en østlig Vandfaldsegn, inden Kongoen flyder over paa den nordlige Halvkugle — ved Stanley Pool, hvor Floden fra at være 2100 Alen bliver $1\frac{3}{4}$ Mil bred og danner ligesom en lille, næsten cirkelrund Sø, inden den atter indsnævres for at bane sig Vej gjennem de paa sine Steder vilde Bjergegne, der betegne Højslettens Affald mod Kystlandet. Stanley Pool ligger omtrent 1100 Fod over Havfladen. Tæt neden for det vestligste af de østligste Fald, altsaa dér, hvor den lange, sejlbare Del af Floden begynder, naar man kommer øst fra, ligger Flodens Vandspejl 1500 Fod over Havfladen, saa at Flodens Fald paa denne, næsten to hundrede Mile lange Strækning til Stanley Pool bliver omtrent $2\frac{1}{4}$ Fod for hver Mil. Fra Stanley Pool til Byen Embomma eller Boma, der ligger omtrent 40 Fod over Havfladen ved Flodens